

ПРОХОДЖЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ УЧНЯМИ ПТНЗ

Проходження практики — невід’ємна частина процесу підготовки фахівців до майбутньої трудової діяльності. Порядок проходження практики учнями та слухачами професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) має свої особливості, пов’язані як з організаційними моментами, так і з питаннями оплати праці практикантів. Детальніше про них розповімо у статті.

Ольга ВІТКОВСЬКА, економіст-аналітик Видавничого будинку «Фактор»

ПРАКТИКА УЧНІВ ТА СЛУХАЧІВ ПТНЗ: ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ

Статтею 25 Закону про ПТО встановлено, що професійно-технічна освіта може включати природничо-математичну, гуманітарну, фізичну, загально-технічну, професійно-теоретичну і професійно-практичну підготовку.

Професійно-практична підготовка проводиться у навчальних майстернях, на полігонах, на тренажерах, автодромах, трактородромах, у навчально-виробничих підрозділах, навчальних господарствах, а також на робочих місцях на виробництві чи у сфері послуг у таких формах:

- урок виробничого навчання в навчальному закладі;
- урок виробничого навчання на виробництві чи у сфері послуг;
- виробнича практика на робочих місцях на виробництві чи у сфері послуг;
- переддипломна (передвипускна) практика на виробництві чи у сфері послуг;
- інші форми професійної практичної підготовки.

Згідно з Державним стандартом професійно-технічної освіти, затвердженим постановою КМУ від 17.08.2002 р. № 1135, виробниче навчання та виробнича практика проводяться наприкінці кожного етапу підготовки і передбачають отримання необхідного обсягу практичних знань та вмінь відповідно до кваліфікаційного рівня працівника.

Організаційно-правові заходи, спрямовані на забезпечення робочими місцями учнів, слухачів ПТНЗ для проходження ними виробничого навчання та виробничої практики на виробництві чи у сфері послуг (далі — ВП), визначені Порядком № 992.

ПТНЗ формують переліки підприємств для проходження ВП, ураховуючи пропозиції підприємств-замовників щодо підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, роботодавців та місцевих органів вико-

навчої влади. Базою ВП може бути підприємство, установа, організація будь-якої форми власності (далі — підприємство — база практики), що забезпечує виконання програми ВП для відповідного кваліфікаційного рівня.

Крім того, учням дозволено самостійно добирати для себе місце проходження ВП за погодженням з навчальним закладом (п. 2 Порядку № 992).

ВП учнів, слухачів може проводитися, як виняток, з дозволу Міністерства АР Крим, управлінь освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій у навчально-виробничих майстернях, на дільницях, полігонах, будівельних об’єктах, полях, фермах, навчальних господарствах, ділянках та інших підрозділах ПТНЗ (у тому числі у формі стажування на виробництві, у сфері послуг) за умови забезпечення ними виконання у повному обсязі робочих навчальних планів і програм (абз. 5 п. 2 Порядку № 992).

Згідно з п. 5 Порядку № 992 ВП організується та проводиться відповідно до Положення № 419 і Положення № 130.

Слід зауважити, що на сьогодні норми Порядку № 992 і Закону про ПТО містять не узгоджені між собою положення в частині оплати проходження учнями ВП. До цього питання ми ще повернемося, а поки розглянемо, як оформляються відносини між ПТНЗ та підприємством — базою практики.

ДОКУМЕНТИ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВП

ВП проходить у межах договірних відносин між навчальними закладами та підприємствами, готовими прийняти учнів. Тому основним документом, необхідним для організації ВП, є договір про навчально-виробничу практику, укладений між підприємством, що надає робочі місця чи навчально-виробничі ділянки, та ПТНЗ. Звісно, одним

договором оформлення ВП не обмежується. Далі наведемо основні документи, необхідні ПТНЗ для організації ВП.

Організація ВП

1. Перелік підприємств, що надають робочі місця для ВП. ПТНЗ заздалегідь формують переліки підприємств — баз проходження практики. У переліках зазначаються назви підприємств та кількість робочих місць, що виділяються підприємством протягом певного періоду для проходження ВП.

Учні можуть самостійно з дозволу керівництва ПТНЗ добирати для себе місце для проходження ВП.

2. Договір між ПТНЗ та підприємством — базою практики. Статтю 29 Закону про ПТО встановлено: підприємства надають учням, слухачам ПТНЗ робочі місця або навчально-виробничі ділянки для проходження ВП відповідно до укладеного з ПТНЗ договору про навчально-виробничу практику (далі — договір про ВП). Типовий договір наведено в додатку до Порядку № 992.

Договір укладається з кожним підприємством, на яке направляються учні для ВП, незалежно від чисельності учнів, які направляються.

Згідно з п. 8 Порядку № 992 ПТНЗ зобов'язаний укласти такий договір **не пізніше ніж за два тижні** до початку практики. У ньому вказується, зокрема:

- кількість учнів, слухачів за професіями, спеціальностями та спеціалізаціями;
- строки, умови та порядок проведення ВП, забезпечення відповідних умов та безпеки праці на рівні нормативних вимог;
- інші взаємні зобов'язання сторін та строк дії договору.

Зауважимо: обов'язки, що покладаються на підприємство — базу практики, перелічені в п. 11 Порядку № 992, а обов'язки ПТНЗ — у п. 15 цього Порядку.

На підставі укладеного договору підприємство — база практики повинно надати учням обладнані робочі місця або навчально-виробничі ділянки для проходження ВП.

При цьому надання робочих місць або навчально-виробничих ділянок для проходження ВП за професіями, спеціальностями, спеціалізаціями, пов'язаними з важкими роботами та роботами зі шкідливими або небезпечними умовами праці, здійснюється підприємствами з урахуванням вимог нормативно-правових актів, що регламентують умови праці та навчання за цими професіями, спеціальностями та спеціалізаціями. Так, при проходженні ВП учнями, які не досягли повноліття, за професіями, пов'язаними з важкими роботами та роботами зі шкідливими або небезпечними умовами праці,

слід урахувати норми Положення № 130. Згідно з п. 1.5 цього Положення під час укладання договору про ВП представник ПТНЗ повинен обумовлювати:

— вимоги щодо проведення ВП тільки на робочих місцях, що атестовані відповідно до Порядку проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженого постановою КМУ від 01.08.92 р. № 442, та відповідають нормативно-правовим актам з охорони праці;

— додаткові вимоги щодо навчання професіям, пов'язаним із роботами зі шкідливими та важкими умовами праці, а також з роботами підвищеної небезпеки, що потребують спеціального навчання та щорічної перевірки знань з питань охорони праці.

Крім того, одним з основних моментів, які слід передбачити в договорі про ВП, є питання оплати праці практикантів під час ВП, а також дотримання вимог ч. 9 ст. 50 Закону про ПТО. Детальніше про це читайте в наступному розділі статті.

3. Акт обстеження робочих місць на підприємстві. Одна з основних вимог до організації ВП полягає у відповідності робочих місць програмі професійно-практичної підготовки та ВП на підприємстві — базі практики. Так, згідно з п. 15 Порядку № 992 ПТНЗ зобов'язаний, зокрема, не допускати учнів, слухачів до виконання завдань на робочих місцях, де не забезпечено необхідних умов проходження ВП.

Тому робочі місця для учнів добираються заздалегідь, а їх відповідність навчальній програмі оформляють актом обстеження готовності робочих місць для проходження виробничої практики. Для цього створюється спеціальна комісія, до складу якої зазвичай входять:

- голова комісії: майстер виробничого навчання ПТНЗ;
- члени комісії: відповідальний за техніку безпеки на підприємстві та керівник практики від підприємства.

За результатами обстеження слід установити, відповідають чи ні робочі місця практики учнів навчальним планам і програмам, а також визначити умови безпеки праці на робочих місцях.

Згідно з п.п. 3.2.12 Положення № 563 Міносвіти АР Крим, управління освіти і науки обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій і районні (міські) управління освіти місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування **не повинні дозволити залучати учнів до ВП без обстеження робочих місць** відповідними органами державного нагляду.

У свою чергу, директор ПТНЗ організує з відповідними органами державного нагляду за охороною праці обстеження робочих місць перед ВП (п.п. 4.1.21 Положення № 563).

4. Наказ про направлення учнів на ВП. Направлення учнів на практику оформляється наказом по ПТНЗ, яким затверджуються списки учнів. Списки учнів із зазначенням прізвищ майстрів виробничого навчання подаються на підприємства не пізніше ніж за два тижні до початку практики (п. 15 Порядку № 992).

Крім того, доцільно вимагати від підприємства — бази практики копію наказу про персональний розподіл учнів на робочі місця або навчально-виробничі ділянки. Згідно з п. 9 Порядку № 992 керівник підприємства — бази практики перед початком ВП повинен видати відповідний наказ, в якому вказати інформацію про:

— персональний розподіл учнів (слухачів) ПТНЗ на робочі місця або навчально-виробничі ділянки виробничих підрозділів;

— призначення з числа інженерно-технічних працівників та кваліфікованих робітників підприємства відповідальних за проведення ВП (тобто керівників практики від бази практики);

— заходи щодо забезпечення умов і безпеки праці на рівні нормативних вимог;

— систему оплати праці учнів (слухачів) — практикантов.

Ведення документації з ВП

До складу документації з ВП входять такі документи.

1. Детальна програма ВП. Детальна програма є основним документом, що зумовлює всі види робіт, які повинен самостійно виконувати учень під час ВП. Детальна програма розробляється кожним ПТНЗ окремо за кожною професією з урахуванням сучасних технологій, новітнього устаткування, матеріалів та умов виробництва за погодженням з підприємствами та затверджується в установленому порядку. Детальна програма ВП повинна відповідати кваліфікаційним вимогам та переліку навчально-виробничих робіт.

Як правило, додатково складається місячний план ВП, який також повинен відповідати кваліфікаційним вимогам та переліку навчально-виробничих робіт.

2. Журнал обліку ВП, в якому ведеться облік навчальних досягнень учнів.

3. Щоденник ВП. Згідно з п. 3.9 Положення № 419 під час ВП учні ведуть Щоденник виробничої практики на підприємстві чи у сфері послуг, у якому керівник практики оцінює виконання навчально-виробничих робіт та після їх закінчення робить загальний висновок про результати ВП.

Після закінчення ВП підприємство надає виробничу характеристику на кожного учня, яка завіряється підписами керівників практики та печаткою підприємства.

Контрольно-аналітична діяльність ПТНЗ щодо організації ВП

Як правило, на останньому тижні проходження виробничої практики учні повинні виконати кваліфікаційну пробну роботу. Перелік та зміст кваліфікаційних пробних робіт повинні визначатися майстром виробничого навчання під керівництвом старшого майстра, погоджуватися з керівниками відповідних підрозділів підприємств, розглядатися методичними комісіями та затверджуватися заступником директора з навчально-виробничої роботи ПТНЗ.

Направлення на пробну кваліфікаційну роботу оформляється нарядом.

Забезпечення та дотримання вимог охорони праці та умов безпеки життєдіяльності

Перед направленням на підприємства для проходження ВП учні повинні пройти в ПТНЗ інструктаж з охорони праці та безпеки життєдіяльності. Згідно з Положенням № 563:

1) завідувач кабінету, лабораторії, майстерні, навчально-виробничої майстерні, майстер виробничого навчання (п. 4.5 Положення № 563):

— контролює дотримання здорових і безпечних умов проведення ВП учнів на підприємствах — базах практики, не дозволяє виконання робіт, не передбачених умовами договору;

— проводить інструктажі з охорони праці під час навчального та навчально-виробничого процесу;

2) викладач, учитель, класовод, куратор групи, вихователь, класний керівник **проводить інструктажі з учнями з охорони праці при проведенні виробничої практики та трудового навчання** відповідно до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою, затверджених наказом Держкомітету з нагляду за охороною праці від 26.01.2005 р. № 15 (п. 4.6 Положення 563).

Ввідний інструктаж з охорони праці та інструктаж на робочому місці учні повинні обов'язково пройти безпосередньо на підприємстві. Так, згідно з п. 11 Порядку № 992 підприємства — бази практики зобов'язані проводити інструктажі щодо охорони праці, правил поведінки на робочих місцях та на підприємствах, змісту роботи чи обслуговування робочих місць або навчально-виробничих ділянок у порядку, передбаченому для працівників відповідних професій, спеціальностей підприємств та в разі необхідності навчати учнів безпечним методам праці.

У разі навчання неповнолітніх професіям, пов'язаним з важкими роботами і роботами зі шкідливими або небезпечними умовами праці, до по-

чатку ВП на підприємстві такі учні обов'язково проходять медичний огляд (п. 5.2 Положення № 130).

Із моменту розподілу учнів на робочі місця на них поширюються обов'язки з виконання правил охорони праці, техніки безпеки та виробничої санітарії, правил внутрішнього трудового розпорядку та інших правил і норм, що діють на підприємстві.

Тривалість роботи учнів повинна відповідати часу, визначеному навчальними планами і програмами, та не перевищувати тривалості робочого часу, встановленого законодавством для відповідної категорії працівників (абз. 2 п. 7 Порядку № 992).

З 05.08.2012 Р. ОПЛАТА ПРОХОДЖЕННЯ УЧНЯМИ ПРАКТИКИ НЕ Є ОБОВ'ЯЗКОВОЮ

Питання оплати часу проходження ВП учнями ПТНЗ завжди було найбільш актуальним, проте водночас недостатньо врегульованим на законодавчому рівні. Так, положення про **обов'язкову оплату ВП** було внесено до ст. 29 Закону про ПТО у 2003 році. Утім, це не давало гарантій проходження оплачуваної ВП на переважній більшості підприємств недержавної форми власності. Оплата ВП учнів на підприємствах у багатьох випадках була неможлива з об'єктивних причин, а саме:

1) відсутність чіткого законодавчого регулюван-

ня, що дозволяє підприємствам — базам практики здійснювати грошові виплати;

2) щодо низки професій обов'язковою умовою для виконання виробничих завдань є досягнення особою 18 років. Це стосується робіт, що пов'язані з керуванням транспортними засобами (водії, трактористи), із матеріальною відповідальністю (касир у банку, продавець), життям і здоров'ям людей (кухар, кондитер, молодша медична сестра), зі шкідливими умовами праці тощо. Середній вік учнів ПТНЗ 15 — 18 років, тому вони не могли бути прийняті за всіма професіями на оплачувані робочі місця в період ВП ще й за віковим цензом;

3) у деяких випадках практиканти не виконують роботи, які можна було б безпосередньо виміряти, вирахувати, учні не виконують повний технологічний процес отримання сировини, приготування страв, мають різний рівень володіння професійними вміннями та навичками тощо.

Таким чином, оплата ВП учнів на підприємствах могла здійснюватися не в усіх випадках, як того вимагала ст. 29 Закону про ПТО.

Із метою врегулювання цієї проблеми Законом № 5026, що набрав чинності 05.08.2012 р., зі ст. 29 Закону про ПТО було **вилучено положення про обов'язковість оплати ВП** учням ПТНЗ (див. таблицю).

Колишня редакція ст. 29 Закону про ПТО (чинна до 05.08.2012 р.)	Чинна редакція ст. 29 Закону про ПТО (з 05.08.2012 р.)
<p>Стаття 29. Участь підприємств, установ, організацій у здійсненні професійно-технічної освіти.</p> <p>Підприємства, установи, організації незалежно від форм власності зобов'язані надавати учням, слухачам професійно-технічних навчальних закладів оплачувані робочі місця або навчально-виробничі ділянки для проходження виробничого навчання чи виробничої практики. Порядок надання робочих місць визначається Кабінетом Міністрів України.</p> <p>Керівники підприємств, установ, організацій несуть відповідальність за забезпечення належних умов праці та оплату праці учнів, слухачів на виробництві, дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки та виробничої санітарії.</p> <p><...></p>	<p>Стаття 29. Участь підприємств, установ, організацій у здійсненні професійно-технічної освіти.</p> <p>Підприємства, установи, організації незалежно від форм власності надають учням, слухачам професійно-технічних навчальних закладів робочі місця або навчально-виробничі ділянки для проходження виробничого навчання чи виробничої практики відповідно до укладених із професійно-технічними навчальними закладами договорів про навчально-виробничу практику. Типовий договір про навчально-виробничу практику та порядок надання робочих місць визначаються Кабінетом Міністрів України.</p> <p>Керівники підприємств, установ, організацій несуть відповідальність за забезпечення належних умов праці та оплату праці учнів, слухачів на виробництві, дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки та виробничої санітарії відповідно до укладених із професійно-технічними навчальними закладами договорів про навчально-виробничу практику.</p> <p><...></p>

Factor
PUBLISHING HOUSE

Книга «Енциклопедія працівника
кадрової служби»

Рос. мовою, 544 с., ф. А4

Інтернет-магазин
market.factor.ua

Книга-поштою:
(057) 717-52-71, 717-51-42

Довідкова інформація:
(057) 719-49-45

Це видання є повним практичним посібником з ведення кадрової роботи та організації праці на підприємстві. У додатках до книги подано необхідні нормативно-правові акти трудового законодавства.

Таким чином, чинна редакція ст. 29 Закону про ПТО не містить вимог про обов'язковість оплати ВП.

Пунктом 5 розд. X «Прикінцеві положення» Закону № 5026 Кабміну доручено протягом шести місяців із дня набуття чинності цим Законом:

— привести свої нормативно-правові акти у відповідність до цього Закону;

— забезпечити прийняття нормативно-правових актів, необхідних для реалізації цього Закону;

— забезпечити перегляд та скасування міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади своїх нормативно-правових актів, що суперечать цьому Закону.

Згідно з роз'ясненням МОНмолодьспорту від 26.11.2012 р., розміщеним на сайті Професійно-технічної освіти в Україні (<https://proftekhosvita.org.ua>), МОНмолодьспорту наразі опрацьовує внесення змін до Порядку № 992 у частині узгодження їх із законами України.

Слід зауважити, що відведений шестимісячний строк закінчився 05.02.2013 р., а зміни до Порядку № 992 досі не внесені.

У зв'язку з цим до внесення відповідних змін положення Порядку № 992 застосовуються в частині, що не суперечить ст. 29 Закону про ПТО.

Зверніть увагу: вилучення зі ст. 29 Закону про ПТО норми про обов'язковість оплати ВП не означає, що роботи, виконані учнями за період ВП, тепер не повинні оплачуватися взагалі.

Передбачається, що оплата повинна здійснюватися тоді, коли це визначено договором про навчально-виробничу практику, укладеним між ПТНЗ та підприємством — базою ВП.

Згідно зі ст. 25 Закону про ПТО професійно-практична підготовка учнів, слухачів здійснюється у тісному поєднанні з виготовленням корисної продукції, наданням послуг, що оплачуються згідно із законодавством. У свою чергу, учень (слухач) має право на оплату праці під час ВП відповідно до законодавства (ст. 37 Закону про ПТО).

Таким чином, якщо передбачається, що у процесі проходження ВП учень самостійно виконуватиме конкретний обсяг робіт, вироблятиме продукцію, то це має бути передбачено договором про виробничу практику і відповідно робота практиканта повинна бути оплачена.

Якщо ж передбачається, що учень самостійно не виконуватиме конкретний обсяг робіт або не вироблятиме продукцію (наприклад, практикант проходить ВП як дублер), у цьому випадку оплата практики може не здійснюватися, що має бути передбачено договором.

Який статус мають практиканти на підприємстві

Слід зауважити, що законодавством не передбачено зарахування учнів ПТНЗ під час проходження ВП на вакантні посади, що є на підприємстві.

Більше того, п. 7 Порядку № 992 установлено, що учні, слухачі ПТНЗ на час ВП до складу (списку) та штатного розпису працівників підприємства не включаються. Вони не пишуть заяви про прийняття на роботу, на них не заводять трудові книжки.

Учні проходять ВП на підставі спеціального (не трудового або цивільно-правового) договору про навчально-виробничу практику. При цьому виконують роботи відповідно до навчальних планів і програм, а тривалість їх роботи повинна відповідати часу, визначеному робочими навчальними планами, програмами.

Крім того, згідно з абз. 6 п. 8 Порядку призначення і виплати стипендії, затвердженого постановою КМУ від 12.07.2004 р. № 882, на час проходження практики чи іншої трудової діяльності, що здійснюється з дозволу навчального закладу, стипендіат зберігає право на отримання стипендії.

У зв'язку з цим зазначені відносини не є трудовими, а трактуються як навчально-виробничий процес, що підтвердило Мінсоцполітики в листі від 20.08.2012 р. № 107/021/150-12. Дійсно, договір про навчально-виробничу практику не укладається безпосередньо з учнями, а законодавство про працю не передбачає такий договір як підставу для виникнення трудових правовідносин. Отже, практикантів не можна вважати найманими працівниками в розумінні трудового законодавства.

Крім того, у листі від 14.08.2012 р. № 18973/03-20 фахівцями ПФУ зазначено таке: оскільки учні, які проходять виробничу практику, не є штатними працівниками підприємства, а отже, не перебувають у трудових відносинах з підприємством, то єдиний соцвнесок на зарплату учнів, що виплачується їм при проходженні ВП, не нараховується та не утримується.

Існує думка: якщо на підприємстві є вакантні посади, то на ці посади може бути зараховано учнів у період проходження ВП (якщо робота відповідає вимогам програми практики). Проте вважаємо її спірною. І не тільки тому, що в цьому випадку учні зараховуються до штату підприємства (вони стають повноцінними працівниками), що суперечить п. 7 Порядку № 992. Є й інші причини, що можуть стати перешкодою. Наприклад, обіймати окремі посади можна тільки за наявності певного освітньо-кваліфікаційного рівня, якого учні ПТНЗ ще не мають.

50 % зарплати учнів належить ПТНЗ

Згідно з п. 17 Порядку № 992 за всі роботи, виконані учнями, слухачами за період ВП відповідно до виробничих завдань, підприємство нараховує їм зарплату відповідно до встановлених систем оплати праці за нормами, розцінками, ставками (окладами) з урахуванням коефіцієнтів, доплат та надбавок.

Нараховані кошти переказуються підприємством для виплати **на рахунок ПТНЗ або виплачуються безпосередньо учням** не пізніше п'яти днів після виплати зарплати працівникам підприємства.

При цьому 50 % заробітної плати за ВП учнів, слухачів ПТНЗ **перераховується на рахунок навчального закладу** для здійснення статутної діяльності, зміцнення навчально-матеріальної бази, на соціальний захист учнів, слухачів, проведення культурно-масової і фізкультурно-спортивної роботи. Це передбачено ч. 9 ст. 50 Закону про ПТО та абз. 3 ч. 4 ст. 53 Закону України «Про освіту» від 23.05.91 р. № 1060-XII.

Слід зауважити: п. 18 Порядку № 992 передбачено, що таке перерахування може здійснюватися щодо зарплати учнів, які **одержують стипендію та харчування**. Утім, закон має більшу юридичну силу, ніж Порядок, тому підприємство — база практики повинно перераховувати зазначені кошти відносно зарплати **всіх практикантів, у тому числі тих, які навчаються у ПТНЗ на платній основі**.

Виняток становлять учні з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування (крім тих, які перебувають на повному державному забезпеченні). Так, згідно з ч. 4 ст. 8 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13.01.2005 р. № 2342-IV **таким учням виплачується 100 % заробітної плати, нарахованої в період ВП**.

При укладенні договору між ПТНЗ та підприємством — базою практики в ньому слід застерегти порядок виплати зарплати практикантам одним із таких способів:

1) підприємство перераховує всю суму грошових коштів за виконані практикантами роботи на рахунок ПТНЗ, а ПТНЗ виплачує учням належну їм частину цих коштів. При цьому 50 % зарплати практикантів ПТНЗ залишає собі;

2) 50 % грошових коштів за виконані практикантами роботи підприємство перераховує ПТНЗ, а 50 % виплачує безпосередньо практикантам.

ПЛАНУВАННЯ ТА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК

Планування коштів. Кошти, які отримують ПТНЗ у розмірі 50 % зарплати практикантів, належать до другої підгрупи першої групи власних надходжень як надходження від додаткової (госпо-

дарської) діяльності і зараховуються на відповідні рахунки, призначені для зарахування власних надходжень розпорядників бюджетних коштів.

Такі кошти **плануються** згідно з вимогами *Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ, затвердженого постановою КМУ від 28.02.2002 р. № 228*.

Планування коштів здійснюється з урахуванням відомої кількості учнів, що направляються на ВП, а також розцінок з оплати праці практикантів (наприклад, за досвідом минулих років).

Після надходження коштів від підприємств — баз практики у разі необхідності ПТНЗ уносить зміни до спеціального фонду кошторису з власних надходжень.

Напрями використання коштів. Частиною 9 ст. 50 Закону про ПТО встановлено, що 50 % зарплати за ВП учнів спрямовується для провадження статутної діяльності, зміцнення навчально-матеріальної бази, на соціальний захист учнів, слухачів, проведення культурно-масової і фізкультурно-спортивної роботи.

Крім того, згідно зі ст. 13 Бюджетного кодексу України від 08.07.2010 р. № 2456-VI власні надходження бюджетних установ за рахунок надходжень другої підгрупи першої групи використовуються на організацію додаткової (господарської) діяльності бюджетних установ, а також на господарські потреби таких установ, уключаючи оплату комунальних послуг та енергоносіїв.

Якщо зарплату практикантів перераховано на рахунок ПТНЗ. Якщо згідно з договором про ВП підприємство — база практики перераховує суму грошових коштів за виконані практикантами роботи на рахунок ПТНЗ, то слід мати на увазі таке.

При нарахуванні доходу учням, які проходять практику на підприємстві згідно з договором, **підприємство як податковий агент** зобов'язане **утримати** із суми такого доходу податок на доходи фізичних осіб за ставкою 15 % (та/або 17 %) і **сплатити** його до бюджету в порядку, встановленому ст. 168 Податкового кодексу України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Такі роз'яснення наведено на сайті Державної податкової служби (<http://sta.gov.ua>) від 08.12.2012 р.

Таким чином, підприємство — база практики повинно перерахувати ПТНЗ «чисту» зарплату практикантів, яку останній повинен видати їм на руки.

При цьому слід мати на увазі: якщо підприємство — база практики перерахує всю суму грошових коштів за виконані практикантами роботи на рахунок ПТНЗ, то тільки половина з них може бути визнана власними надходженнями ПТНЗ. Кошти, що підлягають виплаті практикантам, не є власними надходженнями ПТНЗ.

Також звертаємо увагу, що ведення бухгалтерського обліку розрахунків за надані платні послуги касовим методом, тобто у міру надходження коштів, не допускається. Обов'язковою умовою обліку є нарахування доходу за надані послуги з відображенням дебіторської заборгованості за їх отримання. Підставою для нарахування доходів від ВП є загальні обсяги навчально-виробничої діяльності, визначені з урахуванням всіх учнів (слухачів) за кожною професією виходячи з оплати праці одного учня, а також взяті підприємством додаткові зобов'язання щодо перерахування 50 % зарплати учнів на рахунок ПТНЗ, що зазначається у договорі про ВП.

Покажемо на **умовному прикладі**, як у бухгалтерському обліку відображається виплата зарплати практикантам.

Припустимо, що згідно з умовами договору, укладеного між ПТНЗ та підприємством — базою практики, у процесі проходження ВП учень самостійно виконуватиме конкретний обсяг робіт, вироблятиме продукцію, і ця робота має бути оплачена. Також договором встановлено, що підприємство — база практики повинно перерахувати всю суму грошових коштів за виконані практикантом роботи на рахунок ПТНЗ. Так, за час ВП учень Сидоренко І. Л. заробив 900,00 грн., із яких 450,00 грн. підлягають виплаті цьому учню, а 450,00 грн. — перерахуванню на рахунок ПТНЗ. Підприємство — база практики не виплачувало Сидоренку І. Л. винагороду, а перерахувало на рахунок ПТНЗ всю суму, тобто 900,00 грн. із тим, щоб останній виплатив учню належну йому частину цих коштів.

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція субрахунків		Сума, грн.
		дебет	кредит	
1	Нараховано дохід ПТНЗ у розмірі 50 % доходу учнів за ВП з відображенням дебіторської заборгованості за підприємством — базою практики	633 «Розрахунки із замовниками за виконані роботи і надані послуги з власних надходжень»	711 «Доходи за коштами, отриманими як плата за послуги»	450,00
2	Надійшли кошти від підприємства — бази практики, належні ПТНЗ	323 «Спеціальні реєстраційні рахунки для обліку коштів, отриманих як плата за послуги»	633 «Розрахунки із замовниками за виконані роботи і надані послуги з власних надходжень»	450,00
3	Надійшли кошти від підприємства — бази практики для виплати учню Сидоренку І. Л. належної йому частини за виконані ним роботи	323 «Спеціальні реєстраційні рахунки для обліку коштів, отриманих як плата за послуги»	669 «Інші розрахунки за виконані роботи»	450,00
4	Отримано до каси кошти для виплати Сидоренку І. Л.	301 «Каса в національній валюті»	323 «Спеціальні реєстраційні рахунки для обліку коштів, отриманих як плата за послуги»	450,00
5	Виплачено зарплату Сидоренку І. Л.	669 «Інші розрахунки за виконані роботи»	301 «Каса в національній валюті»	450,00

Для забезпечення більш якісного контролю за обліком коштів, отриманих як плата за послуги, доцільно вести не лише бухгалтерський, а й оперативний облік платних послуг, тобто ведення оборотних відомостей з нарахування та надходження плати в розрізі кожного отримувача послуг, що значно полегшить подальше ведення бухгалтерського обліку. Такі оборотні відомості можуть вестися в окремих журналах або книгах обліку.

ДОПЛАТА ЗА КЛАСНЕ КЕРІВНИЦТВО ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ УЧНЯМИ ВП

Викладачам, старшим викладачам, майстрам виробничого навчання та іншим педагогічним працівникам доплата за класне керівництво у ПТНЗ проводиться згідно з п. 36 Інструкції № 102 і становить 20 % ставки заробітної плати (посадового окладу). У ПТНЗ доплачують за класне керівництво

в навчальних групах, учні яких здобувають повну середню освіту або навчаються на основі базової загальної середньої освіти без здобуття повної. Доплата за класне керівництво у ПТНЗ у період складання учнями іспитів та проходження ВП здійснюється **на загальних підставах**, оскільки *Інструкцією № 102* щодо цього не встановлено жодних обмежень. На це зверталася увага в газеті «Праця і зарплата», 2010, № 19, с. 14.

НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

Закон про ПТО — Закон України «Про професійно-технічну освіту» від 10.02.98 р. № 103/98-ВР.

Закон № 5026 — Закон України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності» від 22.06.2012 р. № 5026-VI.

Порядок № 992 — Порядок надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого

навчання та виробничої практики, затверджений постановою КМУ від 07.06.99 р. № 992.

Положення № 419 — Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах, затверджене наказом Міносвіти від 30.05.2006 р. № 419.

Положення № 130 — Положення про навчання неповнолітніх професіям, пов'язаним з важкими роботами і роботами з шкідливими або небезпечними умовами праці, затверджене наказом Держкомітету по нагляду за охороною праці від 30.12.94 р. № 130.

Положення № 563 — Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах, затверджене наказом Міносвіти від 01.08.2001 р. № 563.

Інструкція № 102 — Інструкція про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затверджена наказом Міносвіти від 15.04.93 р. № 102.